

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧНИНИ У ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ

*Р.С.Шайко, спеціаліст з маркетингу
Уманський державний аграрний університет*

Скотарство завжди було однією з провідних галузей аграрного сектора України, однак, як і у всьому агропромисловому комплексі за роки ринкових перетворень, ситуація тут надзвичайно складна: чисельність поголів'я ВРХ лише за останні 5 років (1999-2003рр.) скоротилася на 1648 тис.гол., або 31,7%. Аналогічна ситуація склалась і на Черкащині, темпи зниження поголів'я в регіоні навіть дещо вищі, ніж в середньому по Україні — за останні 5 років чисельність поголів'я великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі скоротилась на 97 тис.гол., або на 36,2% і станом на 01.01.2004 р. становила 171,2 тис.гол., що на 53 тис.гол. менше попереднього року. Ускладнює ситуацію ще й те, що відбувається скорочення маточного поголів'я.

У формуванні ринку м'ясопродукції Черкаської області, поряд зі свининою, виробництво яловичини посідає чільне місце: його частка в структурі м'ясного балансу області станом на 2002 р. складала 44,5%. Враховуючи те, що за ринкових умов господарювання товаровиробник повинен отримувати від будь-якої галузі прибуток (враховуючи державні дотації), достатній для продовження виробництва, особливої актуальності сьогодні набуває виявлення факторів, які сприяють підвищенню економічної ефективності галузі скотарства, визначення типу підприємств, у яких вирощування великої рогатої худоби приносить прибуток.

Різним аспектам розвитку та відродження галузі скотарства в Україні присвячено праці вітчизняних вчених Березівського П.С., Шкуріна Г.Т., Шарана П.І. Проте на регіональному рівні ці питання залишаються поки що недостатньо вивченими. Необхідність вирішення вказаних проблем визначає актуальність наших досліджень.

Метою даної статті є виявлення причин значного скорочення поголів'я великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі у Черкаській області, високої збитковості галузі, а також аналіз чинників, що можуть вплинути на покращення ситуації.

Головною причиною занепаду галузі в сільськогосподарських підприємствах є надзвичайно висока збитковість виробництва. Середній рівень її рівень по підприємствах області, що займалися виробництвом яловичини у 2002 р., становив 33,5%. Виробники отримали в цілому 46,7 млн. грн. збитків, із 479 сільськогосподарських підприємств, що займалися даним видом діяльності, прибуток одержали лише 51, що становить 10,6%.

Для дослідження впливу факторів на економічну ефективність виробництва яловичини у Черкаській області було відібрано 235 сільськогосподарських підприємств, які займалися виробництвом яловичини. Вибірка охопила підприємства 11 адміністративних районів. Результати групування наведено у табл.1.

Таблиця 1

Групування сільськогосподарських підприємств Черкаської області за рівнем рентабельності (збитковості) відгодівлі ВРХ, % (2002 р.)

Групи підприємств за рівнем рентабельності, %	Кількість підприємств	Структура, %	Показники				
			Рентабельність, %	Собівартість 1 ц, грн.	Ціна 1 ц, грн.	Затрати праці на 1 ц, люд.-год	Рівень товарності, %
до -20,0	167	71,7	-54,3	544,5	248,7	74,2	142,2
-20,1 - 0,0	41	17,6	-11,0	325,8	290,0	74,5	168,3
0,1 і більше	25	10,7	38,1	334,5	462,0	34,7	128,5
В середньому по сукупності	233	100,0	-32,8	449,9	302,2	65,2	144,3

Рентабельність відгодівлі великої рогатої худоби в досліджуваних підприємствах склала -32,8%, прибутковою дана галузь тваринництва була лише у 25 підприємств, що становить 10,7%. Найбільшою є I група, для підприємств якої характерними є найвища збитковість відгодівлі (-54,3%), високі затрати праці на 1 ц продукції – 74,2 люд.-год на 1 ц. За результатами групування простежується тісний взаємозв'язок між прибутковістю виробництва, собівартістю 1 ц продукції та її ціною. На відміну від галузі рослинництва, де за мінімальних витрат на 1 га можна досягти

певного рівня урожайності за рахунок природної родючості ґрунту і отримати прибуток, у тваринництві такі мінімальні затрати дозволять лише забезпечувати тварин “підтримуючим кормом”, що забезпечує лише підтримку життєдіяльності організму, не забезпечуючи отримання прибутку. Дані табл. 1 свідчать, що граничні затрати в розрахунку на 1 ц продукції, за яких досягається прибутковість виробництва, становлять 335 грн. Саме із зростанням виробничих витрат відбувається підвищення прибутковості виробництва, тому що це дає змогу виробникам досягти високих кондицій тварин, отримати вищу ціну, вищий забійний вихід та доплати за здану великовагову худобу. У цьому випадку темп зростання реалізаційної ціни перевищує темп зростання затрат на 1 ц продукції. З метою перевірки даних висновків проведено групування прибуткових підприємств із тієї ж вибірки (табл.2).

Результати групування прибуткових підприємств майже стовідсотково підтвердили результати попереднього групування. Тут також внаслідок більш високого темпу зростання ціни порівняно з собівартістю 1 ц відбувається підвищення рівня рентабельності.

Таблиця 2

Групування за рівнем рентабельності сільськогосподарських підприємств Черкаської області з прибутковим виробництвом яловичини, % (2002 р.)

Групи підприємств за рівнем рентабельності, %	Кількість підприємств	Структура, %	Показники				
			Рентабельність, %	Собівартість 1 ц, грн.	Ціна 1 ц, грн.	Затрати праці на 1 ц, люд.-год	Рівень товарності, %
до -20,0	11	40,7	3,7	320,7	332,5	41,5	110,7
-20,1 - 0,0	8	29,6	12,7	334,3	376,7	25,8	151,0
0,1 і більше	8	29,6	66,9	239,6	399,8	51,5	93,6
В середньому по сукупності	27	100,0	14,4	319,8	365,7	35,2	128,1

Дані табл.1 та табл.2 показують, що значний вплив на ефективність виробництва яловичини має рівень товарності. Той факт, що у третій групі підприємств (табл. 1 і 2) рівень товарності був

найнижчий — відповідно 128,5% та 93,6%, доводить, що виведення галузі на прибутковий рівень допоможе запобігти скороченню поголів'я худоби. Тобто, задіяння важелів державного регулювання поряд зі стимулюванням підприємств щодо зростання продуктивності тварин дозволить уникнути надмірного скорочення поголів'я та зберегти на майбутнє наявний потенціал.

В останні роки проводиться широкомасштабне скорочення поголів'я худоби, це явище відбувається в усіх регіонах України. У зв'язку з низькою ефективністю відгодівлі тварин, необхідністю проведення поточних розрахунків з постачальниками, погашення кредитів банків керівники підприємств приймають рішення про реалізацію як відгодівельного поголів'я великої рогатої худоби, так і основного стада. У середньому по досліджуваній сукупності реалізовано у живій вазі худоби на 44,3% більше, ніж вирощено (табл.1), тобто лише за 2002 р. по Черкаській області чисельність великої рогатої худоби на відгодівлі скоротилась майже у 1,5 рази.

Поглиблення концентрації виробництва яловичини є важливим чинником підвищення ефективності галузі. Адже зростання обсягів виробництва в розрахунку на 1 підприємство дозволить зекономити кошти, робочий час, витрати кормів, ефективніше використовувати обладнання та техніку. Це сприятиме зниженню собівартості продукції та скороченню затрат праці. Виявлення взаємозв'язку між обсягом виробництва яловичини на 1 підприємство та показниками ефективності виробництва, за даними 225 підприємств, встановлювалося на основі багатофакторної кореляційної моделі.

Рівняння регресії має вигляд:

$$y = 810,7 - 0,013x_1 - 0,942x_2 + 1,791x_3 - 0,223x_4,$$

де y — виробництво яловичини на 1 підприємство, ц;

x_1 — виробнича собівартість 1 ц, грн.;

x_2 — затрати праці на 1 ц, люд.-год.;

x_3 — рівень рентабельності, %;

x_4 — частка реалізованої продукції до виробленої, %.

Коефіцієнт кореляції становить $R=0,706$, детермінації $R_2=0,498$, що свідчить про наявність тісного кореляційного зв'язку між факторами. Розраховані коефіцієнти еластичності факторів E_1

$= -0,02$, $E_2 = -0,21$, $E_3 = 0,21$, $E_4 = -0,11$ показують, що найбільший вплив на обсяг виробництва мають затрати праці на 1 ц та рентабельність виробництва. Від'ємне значення коефіцієнта регресії $-0,223$ при факторі x_4 підтверджує, що крупнотоварні підприємства мають меншу тенденцію до скорочення поголів'я.

Таким чином, крупнотоварне виробництво яловичини має відчутну перевагу над середніми за розміром та невеликими фермами за рахунок зниження собівартості, вищої ціни реалізації. У зв'язку з вищим відсотком товарності поголів'я у середніх та невеликих фермах подальше призупинення скорочення поголів'я, а потім його збільшення з метою повного забезпечення населення області яловичиною у наступні декілька років можливе лише за рахунок саме крупнотоварних ферм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березівський П.С. Ефективність виробництва і формування ринку продукції скотарства в Карпатському регіоні. – Львів: Українські технології, 1998. – 256 с.
2. Статистика АПК // Агросвіт. – 2004. – №2. – С. 18.
3. Шкурін Г.Т., Шаран П.І. Копитець Н.Г., Клименко. Перспективи розвитку м'ясного скотарства // Економіка АПК. – 2002. – №10. – С.32-37.

УДК 631.15.631.145

РЕФОРМУВАННЯ В АПК – СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ДЕРЖАВИ

О.В.Шабінський

Академія митної служби України, м.Дніпропетровськ

В даний час у науковій літературі й офіційних документах ще не вироблено єдиного розуміння і достатньої чіткості у визначенні терміна “продовольча безпека” та економічна безпека АПК.

З позиції геополітичної стратегії і процесів глобалізації важливо уявляти механізм взаємодії внутрішніх і зовнішніх загроз щодо